

עין משפט
נר מצוה

סח א מיי פ"ד מהל' תפלה הלכה טו ופ"י הלכה 6 (טוש"ע א"ח סימן קא סעיף א):

סב ב מיי פ"ח מהלכות תפלה הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' 5 סעיף יח:
ע ג מיי פ"ד שם הל' טו סמג שם (טוש"ע א"ח סי' קא סעיף א):

עא ד ה מיי פ"י שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן קכו סעיף ג:
עב ו מיי שם הל' טו סמג שם טור שו"ע א"ח סי' קה:

עג ז ח מיי פ"ד שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סי' מנכ סעיף 6:

ט (מיי פ"ב מהל' קידוש הדגה) ח':

א י מיי פ"ד מהל' תפלה הל' טז סמג שם טוש"ע א"ח סי' ג5 סעי' ב:

ב ב מיי פ"ה שם הל' ה סמג שם טוש"ע א"ח סימן לא סעיף ו:

‏‏

רבינו הגנאל

איתמר רב יצחק בר אבירמי משום רבינו אמר אין הלכה בר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה, אלא כרבנן דאמרי בון בחבור עיר בין שלא בחבור עיר, דעובדא דר' ינאי מסייע להו. והנתיב טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו מפני וכו' אמר ר' יוחנן בצבור שנו. ויחי שמחפלין כצבור אם טעה ולא הזכיר של ראש חדש, שחרית אין מחזירין אותו, שלא יטריח את הצבור ונשא ימיתנו.
אחריו עיי' שו"תים ופלותין. וכ"ש ערבית שאין מקדשין את החדש אלא ביום. אבל יחיד שלא בצבור חזרו. כמה ישהה בין תפלת שחרית ותפלת במוספין וכו'.
חד אמר כ"י שחתונות דעתו עליו וכו'.

פ"י כשיטור שחסור אימת צבור מלבו, כי בעת שיעובר לפני התיבה מתחבלי מפני הצבור וכשתחיל להתפלת לכוין לבו להתחנות מטר אחר האימה מלבו, כדכתיב ואתחנן אחר ואתנפלי. וחד אמר כ"י שחתתחולל, פירוש כשיטור שחסור האימה מלבו ויכוין לבו לחילול פני צורו, שימחול לו על כל מה שפשע ומרד, שזה יותר שיעור מן המתחנן לקבל פנים, כי ענין ואתחנן כמו יקבל פנים הוא, שהיה משה רבינו ע"ה מתחנן. אבל ענין ויחל בקשת מחילה ודרך דברי רצון בכ"י ותחנית.
ירושלמי: כמה ישהה בין תפלה לתפלת כ"י הילוך ארבע אמות. סליק פ"ד לפ"ש

בתנאי:
אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. פ"י, כפיסת ראש שיכוף ראשו ויכוין תפלתו כאדם שיש לו צער.
אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבונו.
אסיקנא במלכי ישראל דאם שואל בשלומו אינו מפתיק ומשיב לו, אבל מלכי אומות העולם או הגומלן או גוי, או אנס או קרן בא כנגדו, אם יכול יקצר ואם לאו יפסיק.

ל:

סי"ה **ג' אין** הלכה ברבי יהודה שאמר משום ראב"ע. אלא הלכה כרבנן וכן פסק ר"ח דלהכי מייתי (י' רבי אמי ור' אסי שהיו מתפללים ביחד כרבנן בניי עמודי דגרסי לאשמעינן דהלכה כרבנן: **והתניא** טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה דלא אמרינן בסמוך

טעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין בו' אי נמי אי איתא אגב אחרינא נקט ליה:
במה ישהה בין תפלה לתפלה. כגון אדם שטעה ורואה להתפלל שנית וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **בדי** שתתחולל דעתו עזיו. ומופרש צירושלמי דהיינו כשילך ארבע אמות: **לפ"י** שאין מקדשין את החדש בו'. פ"י לעיל בדין פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומפיקו ליה משום רשות משום דהיינו דוקא לעשות מזהו אחרת עוצרת וי"מ דוקא צלילה ראשונה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש צלילה אצל צלילה שניה מחזירין אותו שכבר מקודש מיום שלפניו ולא נראה לחלק:*

מסתברא מילתא דרב בחדש מלא. כלומר שהיה אותו שלפניו מלא: דלוי יכול לאומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה אומר ה"ר יצחק לכל דבר שאמרו חכמים אין מחזירין אותו: כגון יעלה ויצא בערבית ועל הנסים לא מיצטיל אס עקר רגליו (א) ופתח בצרכה שלאחריה דלין מחזירין אותו אלא אפילו לא עקר אלא שסיים אותה צרכה שתקנו זה לאומרה אין מחזירין אותו ולא נהירא לרבינו אלחנן דלא חזינן בצרכת המזון דאותן שאמרו חכמים מחזירין וגם אותן שאין מחזירין שזין היכא דלא עקר רגליו כדאמר לקמן (דף מט.) אס שכן של שבת וסיים הצרכה כולה ועדיין לא התחיל בצרכת הטוב והמטיב אומר צרוך אשר נתן שצמות למנוחה בו' וקאמר נמי התם אס טעה ולא הזכיר של ר"ח קודם שעקר רגליו דהיינו קודם שיתחיל צרכת הטוב והמטיב דאותה קורא עקר רגליו אומר צרוך אשר נתן ראשי חדשים וכו' אלמא היכא דלא עקר אלו ואלו שזין ואס עקר רגליו שהתחיל בצרכת הטוב והמטיב של שבת חזר לראש ושל ר"ח מעוות לא יוכל לתקון והכי נמי יחזור (י) בזהוה צרכה אס לא התחיל בצרכה שלאחריה. ומיהו אין ראייה מהתם דשאני התם בצרכת המזון שכבר ציחק ג' צרכות וצרכת הטוב והמטיב לאו דלוריייתא היא על כן אין מחזירין אותו לגמרי כי אין דומה שם הפסק כל כך ואין להציא ממנו ראייה ל"ח צרכות דאס יחזירוהו בדצר שאין לו להציא ראייה לכאן דאס היית אומר היכא שלא עקר רגליו צ"ח צרכות שהיה לו לחזור א"כ היה צריך לחזור לרעה ואין זה הגון: ומיהו אומר ר"י דראה את ר"ת דהיכא דלא עקר רגליו חזר לרעה אפ"י בדצרים שאין מחזירין כגון על הנסים וכן עמא דצר:

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

בנהרדעא. לפי שיש שם צבור והשליח פוטרני: **פולמוסא**. חיל: **דלוי** ודוד לוי. ולמה ליה צ' תפלות אלא אחת של שחרית ואחת של מוספין ש"מ לית ליה דראצ"ע: **ודילמא מעיקרא לא כוון דעסיה**. ותרזייהו דשחרית: **מאן גברא רבא דקמסהיד עליה**. רבי יוחנן שהעיד על הדבר יפה דדקדק שבשציל

תפלת המוספין היתה: **משום רבינו רב: (י' צנזור שנו**. דלין מחזירין משום דשמע ליה מש"ס ואיכא מקצת הזכרה אצל ביחיד צריך לחזור. וזה"ג מפרש לה בש"ס משום טירחא דלצורא אצל יחיד הדר: **טעה ולא הזכיר במוספין**. שהתפלל אחת חזון: **כמה ישהה בין תפלה לספלה**. מי שיש עליו לחזור ולהתפלל או משום דטעה או משום מוספין כמה ישהה בין זו לזו: **שסתחונן**. שחשך דעתו מיושבת לערוך דבריו צלשון תמנה: **שסתחולל**. לשון חילוי. והיא היא אלא צלישנא בעלמא פליגי: **בחדש מלא**. כשהחדש שעבר מלא עושין ר"ח צ' ימים הלכך יכול לאומרה למחר דערצית של מחר ר"ח גמור יותר מן הראשון: **מכדי טעמא קאמר**. שאין מקדשין את החדש צלילה:

הדרן עלך תפלת השחר

בובד ראש. הכנעה: **שזין שעה אחת**. צמקוס שצלו להתפלל: **גב' אשמושה אל היכל קדשך** ציראסף. מתוך יראה: **מזיין נפשיה**. מקשט ענימו בצגדיו: **עצדו אס ה' ציראש**. תפלה שהיא לנו צמקוס עבודה עשו אותה ציראש: (ט) **כלל עצצ יהיה מוסר**. כשאדם מראה את עצמו עצצ יהיה לו שכר: **דסוה קא צדח טובא**. יותר מדלי ונראה כפוקד עול: **ספילין מנחנא**. והס עדות שממשלת קוני ומשרתו': עליו כסא

עליו דכתיב י'ואתחנן אל ה' ומ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב² ויחל משה אמר רב ענן אמר רב יטעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי י"שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום אמר אמימר מסתברא מילתא דרב בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר ימה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא:

הדרן עלך תפלת השחר

אין 'עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים *אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבונו ואפי' נחש צרוך על עקבו לא יפסיק: **גב' מנא ה"מ א"ר** אלעזר דאמר קרא ³והיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהות מריא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מהכא ⁴ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא ⁵השתחווו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בהדרת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה י'הוה מציין נפשיה והדר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא ⁶עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה ⁷מאי וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר י'רבה במקום גילה שם תהא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא ברח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא ברח טובא אמר ליה י'בכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבר הלולא לבריה חזוהו לרבנן דהוו קבדחי טובא

אייתי

לרעה ואין זה הגון: ומיהו אומר ר"י דראה את ר"ת דהיכא דלא עקר רגליו חזר לרעה אפ"י בדצרים שאין מחזירין כגון על הנסים וכן עמא דצר:

הדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת **אלא** בחדרת. תימנה אמאי לא מוכח צהדיא מדכמיצ צתריה חילו מלפניו כל הארץ וי"ל היינו קרא דכמיצ צמזמור הצו לה' בני אלים ומההוא קרא צעי להוכיח צמסכת מגילה (דף פ:) שאומרים אצות וגצורות וקדושת השם וי"ח צרכות תקנו כנגד האזכרות ומשום הכי דייק מאותו קרא שכתוב בזהוה פרשה אצל אותו דמילו וגו' אינו כתוב בזהוה פרשה: אייתי

מסורת הש"ס

(א) וינמנו מ. מכותו טו, (ב) [ומלין ז, א] (ג) לעיל דף ח, (ד) נפי' חסר' לקמן לז' ד"ה ימיו], (ס) הכי"ף ורלש' לא גרסי וז' עי' בטור סימן קכ"ז ומכ"צ, (ז) יומא ד, ז, (ז) נרד' כלי', (ח) ד"ה צנזור אחר ד"ה טעם], (ט) נדבורי כשי' מתהפכו בזה], (י) כפי'א: וספרות, כ"ה בראש ופ"ע,

❧

תורה אור השלם

1. ואתחנן אל יי בעת ההוא לאמור: דברים ג כג
2. ויחל משה את פני יי אלקיו ואמר לקה יי וצרה אפר בשפך אשר הוצאת מארץ מצרים בכת גדול ובדין חוקך: שמת לב א
3. ודאא קרית נפש ויחזקתי על יי ובהה תבכה: שמואל א א י
4. ואני ברב חסדך אבא בירך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך:

תהלים ח ה
5. הקו לך כבוד שמו השתחוה לך בהדרתו קדש: תהלים טט ב
6. עבדו את יי בקראת וגילו ביראתך:

תהלים יא ב
7. בכל עצב יקוה מותר ודבר ששתים אך למחזור: משלי יד כג

❧

הגהות הב"ח

(א) גב' ולא הזכיר של ר"ח (בצרצית וכו'. בשחית)
תל"מ. וי"צ סי' אין זח:
(ג) תוס' ד"ה אין הלכה כי דלכי מייתי הבא רבי אמי וסי' ציחד בניי עמודי היכא דהוו גרסי כלי' וזמנת כנענן נמחק: (א) ד"ה מתבצרה וכו' עקר רגליו ופתח. צ"ב סי' או פתח:
(ד) בא"ד וי"י יחזור לאותה צרכה:

❧

גליון הש"ס

בתנאי אפי' חסדך. עי' יומא י"ט ע"כ תוס' ד"ה צס:

❧

הגהות הגר"א

[א] גב' של ר"ח בערבית. צ"ב סי' וט"פ ל"ב אלא בשחרית אין לו לנד:

❧

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, וי"ל דלא שנא כיון שאין ראוי לקדש צלילה דמה משפט ביום אף קדוש החדש ביום לכך אין מחזירים.
ב. בתוס' רי"ש הוסיף, דאז יש ר"ח בשני ימים.
ג. בתוס' רי"ש כתב, אינו חזרו שהיה דומה לברכה לבטלה אם היה חזור כלל.
ד. בתוס' רי"ש כתב, ואין ללמוד מברכהמ"ז טעושה ברכה חדשה אחר בונה ירושלים שיחזור לעבודה כאן שתי ברכות.

❧

מוסף רש"י

חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה. ראה כמה אדם גדול העיד עליו, הואיל ופא להעיד על זאת יפה כיון ודקדק בדבר אל נכון (וחז"ל ז, א.) כדעי עמודי. שנית המדרש נכון עליהם למלעה (דע"ל ח,).

הדרן עלך תפלת השחר